ONO ŠTO OSTANE KAD SVI ODU

Pronašla sam je pred sumrak.

Sunce se već spuštalo iza brda, a posljednja svjetlost provlačila se između krošnji i padala po zemlji u dugim, zlatnim prugama. Vraćala sam se kući starim putem kojim sam prolazila bezbroj puta, ne očekujući ništa neobično. A onda sam ugledala nešto što je virilo iz zemlje.

Prvo sam pomislila da je komad starog lima. Sagnula sam se i rukama odmaknula zemlju. Ispod tankog sloja prašine pojavila se mala metalna kutija.

Bila je zahrđala, izgrebana i toliko stara da sam na trenutak pomislila da je tu morala biti duže nego što sam ja živjela. Nisam znala kome je pripadala ni zašto je bila zakopana baš tu. Ipak, nešto me natjeralo da je otvorim.

Poklopac je škripnuo.

Unutra je bila fotografija.

Papir je požutio, ivice su mu bile savijene, ali lica na njemu još su se mogla jasno vidjeti. Na fotografiji je bilo nekoliko mladih ljudi okupljenih oko drvene klupe. Iza njih se nazirao voćnjak, a ispred njih velika korpa puna kukuruza.

Na poleđini je pisala samo jedna godina:

1958.

Dugo sam gledala fotografiju. Nisam poznavala nijedno lice, a opet sam imala osjećaj da gledam u nešto što mi pripada.

Sutradan sam je odnijela nani.

Čim ju je ugledala, približila je naočale fotografiji.

„Ovo je Hamid“, rekla je nakon nekoliko trenutaka.

Pokazala je na mladića koji je stajao malo izdvojen od ostalih. Imao je tamnu kosu, ozbiljan pogled i osmijeh koji se jedva primjećivao.

„A djevojka?“

Nana je zašutjela.

„Ne znam joj ime.“

To mi je bilo neobično.

Kako je moguće da se sjeća mladića, a djevojku pored njega niko više ne pamti?

Pokazala sam na korpu s kukuruzom.

„A ovo?“

Nana se nasmiješila.

„To nije bio samo kukuruz.“

Sjela je kraj prozora i počela pričati.

Nekada su se mladi u Sapni sastajali na sijelima. Nije bilo mnogo onoga što danas smatramo zabavom. Nije bilo telefona, poruka ni ekrana. Bilo je razgovora, pjesme, smijeha i pogleda koji su trajali duže nego što je trebalo.

Bilo je i ašikovanja.

Djevojke bi sjedile zajedno, momci malo dalje. Nekad bi djevojka spustila pogled, nekad bi momak pronašao razlog da prođe baš pored nje. Nekada je jedna riječ značila mnogo više nego čitav razgovor.

A kukuruz?

Ako bi djevojka pružila nekome klip, a on ga prihvatio, to nije uvijek bio samo običan znak pažnje.

Ponekad su se ljudi razumjeli i bez riječi.

Ponovo sam pogledala fotografiju.

Odjednom mi se učinilo da djevojka na njoj više nije samo nepoznato lice.

Pitala sam se šta je osjećala dok je držala onaj kukuruz.
Pitala sam se zašto je Hamid gledao baš u nju.
I najviše od svega, pitala sam se šta se poslije dogodilo.

Nana nije znala.

„Ako te toliko zanima“, rekla je, „pitaj one koji se još sjećaju.“

Te večeri ponovo sam otvorila metalnu kutiju. Tek tada sam primijetila nešto što mi je ranije promaklo. Na unutrašnjoj strani poklopca bila je urezana mala strelica.
Pokazivala je prema jednoj strani. Prema staroj kruški.

Sutradan sam otišla tamo.

Kruška je još stajala, iako je bila mnogo starija nego što sam mogla zamisliti. Kora joj je bila duboko ispucala, a grane krive i teške. Ispod nje nije bilo ničega osim suhe trave.

Skoro sam odustala.

Onda sam ugledala kamen pomjeren malo u stranu. Ispod njega nalazio se presavijen komad papira.

Na njemu je pisalo:

„Ako želiš znati šta se dogodilo, pronađi mjesto gdje su posljednji put svi sjedili zajedno."

Srce mi je brže zakucalo.

Odjednom više nisam tražila samo odgovor na pitanje ko je bila djevojka sa fotografije.
Tražila sam mjesto na kojem je jedna priča prestala.

Pitala sam starije ljude iz Sapne.

Neki su se sjećali Hamida.
Neki su čuli za njega.
Neki su se samo namrštili pokušavajući prizvati slike iz davnih godina.

Na kraju me jedna žena uputila prema staroj kući na kraju sela.

„Tamo su nekada održavali sijela", rekla je. „Ako je nešto ostalo, možda je tamo."

Kuća je bila gotovo potpuno zarasla u šiblje. Vrata su bila odškrinuta.

Ušla sam.

Mirisalo je na vlagu, drvo i vrijeme. Na podu su ležali ostaci starih dasaka, a kroz razbijeni prozor ulazila je tanka pruga svjetlosti. Tada sam ugledala nešto na podu.
Osušene ljuske kukuruza. Sagnula sam se i uzela jednu u ruku. Na trenutak sam zatvorila oči.
I pokušala zamisliti tu noć.

Godinu 1958.

Kuća je puna ljudi. Čuju se razgovori i smijeh. Neko pjeva. Neko dodaje kukuruz. Djevojke sjede jedna uz drugu, a momci se pretvaraju da ih ne gledaju.

Hamid sjedi malo dalje.

A djevojka čije ime više niko ne zna drži klip kukuruza u rukama.

Pogleda prema njemu.

On uzvrati pogled. Ona mu pruži kukuruz. On ga prihvati.

Samo trenutak.

Možda je baš taj trenutak njima značio više nego što bih danas mogla razumjeti.

A onda sam otvorila oči.

Tišina.

Nije bilo ljudi. Nije bilo pjesme. Nije bilo korpe. Nije bilo ni njih.

Samo prašina koja je godinama skupljala ono što su ljudi ostavljali za sobom.

Na zidu sam ugledala nekoliko urezanih riječi.

Prišla sam bliže.

Pisalo je:

„Nismo znali da će ovo biti posljednje."

Dugo sam stajala pred tim riječima. Možda su tog dana mislili da će se ponovo okupiti. Da će biti još jedno sijelo.

Još jedna pjesma. Još jedan razgovor. Još jedan pogled.

Ali ponekad posljednji trenuci ne izgledaju kao posljednji. Zato ih i ne prepoznajemo.
Sijelo nije nestalo uz oproštaj. Nestalo je tiho, između ljudi koji su vjerovali da će uvijek biti još vremena. Tada sam shvatila da naslijeđe ne nestaje uvijek onda kada se nešto sruši, izgori ili nestane iz knjiga.

Ponekad nestane mnogo tiše.

Kada više niko ne zna kako se nešto radilo.
Kada se više niko ne sjeća zašto se nešto slavilo.
Kada priča koju je nekada znalo cijelo selo ostane samo u sjećanju jednog čovjeka, a onda i taj čovjek zašuti.

Možda je upravo to najteži oblik zaborava.

Ne kada izgubimo predmet.
Nego kada više ne znamo ni šta smo izgubili.

Fotografiju sam pažljivo vratila u kutiju. Vratila sam i poruku. Ali nisam mogla vratiti ono što je vrijeme već odnijelo.

Ime djevojke nisam saznala.
Nisam saznala ni šta se dogodilo s Hamidom.

Možda se njihova priča završila lijepo.
Možda nije.
Možda su se ponovo sreli.
Možda nisu.

I prvi put mi to nije smetalo.

Jer shvatila sam da vrijednost jedne priče nije uvijek u tome da saznamo svaki njen kraj. Ponekad je dovoljno da je ne pustimo da potpuno nestane.

Od tada sam počela zapisivati.

Pitala sam nanu ono čega se sjećala. Pitala sam starije ljude iz mog kraja za običaje koje su u Sapni njihovi roditelji nekada njegovali. Slušala sam priče koje sam prije toga smatrala običnim.

I shvatila sam da ono što nazivamo prošlošću često još uvijek živi pored nas.

U riječima naših nana.
U starim predmetima.
U pjesmama koje se sve rjeđe pjevaju.
U običajima kojima više ne znamo ime.
U pričama koje čekaju da ih neko ponovo upita.

Možda je upravo zato važno da mi, mladi, ne budemo samo oni koji naslijeđe posmatraju sa strane.

Moramo pitati.
Moramo slušati.
Moramo zapisati.

Jer jednog dana možda neće biti onih koji mogu ispričati ono što danas još možemo čuti.

Metalnu kutiju i danas čuvam.

Ne zato što je vrijedna zbog metala.
Nego zato što me podsjeća na ono što sam pronašla u njoj.
Ne samo fotografiju.
Ne samo poruku.

Nego trag ljudi koji su živjeli prije mene i koji nisu znali da će neki njihov običan dan jednog dana postati dio prošlosti.

Ponekad pomislim na onu djevojku sa fotografije.

Na kukuruz u njenim rukama.
Na Hamidov pogled.
Na sijelo koje je možda bilo samo jedno od mnogih.

A onda se sjetim rečenice sa zida:

„Nismo znali da će ovo biti posljednje.“

I možda je to ono što bih najviše voljela da naučimo.

Da ne čekamo da nešto nestane kako bismo shvatili koliko je vrijedilo.
Da pitamo dok još ima koga pitati.

Da slušamo dok još ima ko pričati.
Da čuvamo dok još ima šta sačuvati.

Jer naslijeđe nije samo ono što su nam ostavili oni prije nas.

Naslijeđe je i ono što ćemo mi odlučiti da ne pustimo da nestane.

DIGITALNI ARHIV ŽIVE BAŠTINE SAPNE

IME I PREZIME- EMINA GUŠIĆ

ŠKOLA I RAZRED- MSŠ „SAPNA“ SAPNA RAZRED I-2

KATEGORIJA- III UČENICI SREDNJIH ŠKOLA

E-MAIL- gusicemina7@gmail.com

BROJ TELEFONA- 062 308 852